

joj je „krug krugova“ = sistem nužnih momenata ideje (*Hegel, Enzyklopädie der phil. Wissenschaften*, (1830), izd. *F. Nicolini i O. Pöggeler*, F. Meiner, Hamburg 1959, § 15, str. 48)⁹.

Tom izazovu Metafizike odgovara Marx „realizacijom filozofije“, koja ima, kako vidjesmo, dakle veće implikacije od onih što se mogu očitovati unutar humanističko-naturalističkog horizonta jedne još tako sveobuhvatne zamišljene „pozitivne“, „empirijske“ itd. znanosti. Stoga: suprotnosni odnos filozofije kao filozofije i „pozitivne znanosti“ nije razriješen na jedino mogući način, to jest: metafizički u obratu od „onostranog svijeta“ k „ovostranoj zbilji“, pa se onostranost javlja kao puka „ideologijska“ tvorba. Tu se korijeni nemisaono suprotstavljanje „znanosti“ i „ideologije“ i apsolviranje putem odbacivanje filozofije u korist znanosti koje se metafizičko podrijetlo pokriva i prikriva i baš tako uspostavlja i učvršćuje u svojoj svemoći. Metafizika na djelu, nesvjesna sebe, prikazuje se kao „empirijska“ (kao da je ova ikad metafizički neutralna?), a „eksplicitna filozofija“ postaje „ideologijom“. Sad je sve na tome da se ono što ova „kriva svijest“ iskrivljuje pokaže, pojavi u „pravom“ liku, a za to je potrebno odstraniti „empirijske“ uvjete postanka „ideologije“: ovi nemaju, po Marxu, izvor u biti svijeta koja je gibanje i razvoj „produktivne snage rada“, nego u određenim „društvenim odnosima“ koji su diobom rada osamostalili se do „reificiranih“ i „otuđenih“ odnosa kao pseudosubjekta, kojeg su „živi“, „zbilj-

⁹ Bilo bi vrlo izdašno za razumijevanje onog što Engels hoće svojom „dijalektikom prirode“ kad bi se njegov „vječni kružni tok u kojem se materija giba“, „izvjesnost da materija u svim svojim preobražajima ostaje vječno ista, da se nijedan od njenih atributa ne može izgubiti“ ... itd. MEW 20, Dietz, Berlin 1962, str. 327, Uvod, pisan vjerojatno u kolovozu 1878) usporedio s Nietzscheovim »vječnim vraćanjem«.